

DJECA POTENCIJALNE ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA - PREPOZNAVANJE I IDENTIFIKACIJA

MA Samira Hunček¹
Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
huncek70@gmail.com

Apstrakt: *Trgovina ne pogađa samo pojedinca koji je objekat vršenja krivičnog djela, nego ima i negativne učinke na socijalne i ekonomske aspekte savremenog društva, u čemu su saglasni i brojni autori koji opisuju ovu pojavu. Ona danas podrazumijeva nekoliko kažnjivih radnji izvršenja, od kojih su najvažnije: regrutiranje, transport, transfer, sakrivanje ili prihvatanje osoba, koristeći silu, otmicu, prevaru i lukavstvo, prinudu, zloupotrebu sile, dajući ili primajući novac ili neku drugu korist da bi uspjeli upravljati drugom osobom u cilju eksploatacije.*

U proteklom periodu većina aktivnosti usmjerenih na istraživanje krivičnih djela trgovine ljudima bila je usmjerena na slučajeve seksualne eksploatacije. Trenutno je neophodno pojačati aktivnosti na istraživanju i procesiranju krivičnih djela trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada, organiziranog prisilnog prosjačenja, ugovorenih brakova kao i krivičnih djela koja mogu pogodovati trgovini ljudima. U novijem regionalnom pristupu, Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima (Konvencija Vijeća Evrope) proširuje se zaštita iz Protokola iz Palerma, tako da obuhvata unutarnju trgovinu ljudima. Međunarodnim standardima jasno se propisuje da je trgovina ljudima kršenje međunarodnih normi, te obavezuju države članice da poduzimaju učinkovite mjere krivičnog gonjenja počinitelaca, mjere zaštite žrtve i preventivne mjere².

Najčešće okolnosti u kojim se djeca regrutiraju radi trgovine ljudima mogu biti sljedeći: socijalno i ekonomski ugrožena porodica; porodice je iz ruralne sredine koja se oslanja na finansijsku pomoć djece koja stasaju za rad; u pitanju su djeca bez roditeljskog staranja, djeca razvedenih roditelja ili djeca koja su usljed ratnih događanja ostala bez jednog ili oba roditelja; djeca su smještena u institucijama; dolaze iz porodice gdje su roditelji na radu u inostranstvu; dolaze iz porodice sa djecom ometenom u psihičkom i fizičkom razvoju; dolaze iz porodice gdje su roditelji zavisnici; dolaze iz porodice bez prijavljenog boravišta (prebivališta).

U slučaju otkrivanja ovih slučajeva, od ključnog je značaja žrtvi osigurati smještaj, sigurnost i podršku, raditi sa žrtvom u smislu odgovarajućih terapija i priprema za nastavak postupka i reintegraciji u normalne društvene tokove.

Ključne riječi: *djeca, seksualno iskorištavanje, zaštita, asistencija, identifikacija, referalni mehanizam.*

UVOD

Trgovina ljudima ne pogađa samo pojedinca koji je objekat vršenja krivičnog djela, nego ima i negativne učinke na socijalne i ekonomske aspekte savremenog društva, u čemu su saglasni i brojni autori koji opisuju ovu pojavu. Ona danas podrazumijeva nekoliko kažnjivih radnji izvršenja, od kojih su najvažnije: regrutiranje, transport, transfer, sakrivanje ili prihvatanje osoba, koristeći silu, otmicu,

¹ Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, student III ciklusa studija

² Asistencija žrtvama trgovine ljudima kroz prizmu državnog referalnog mehanizma u Bosni i Hercegovini, Hunček, S, 2017

prevaru i lukavstvo, prinudu, zloupotrebu sile, dajući ili primajući novac ili neku drugu korist da bi uspjeli upravljati drugom osobom u cilju eksploatacije.

U proteklom periodu većina aktivnosti usmjerenih na istraživanje krivičnih djela trgovine ljudima bila je usmjerena na slučajeve seksualne eksploatacije. Trenutno je neophodno pojačati aktivnosti na istraživanju i procesiranju krivičnih djela trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada, organiziranog prisilnog prosjačenja, ugovorenih brakova kao i krivičnih djela koja mogu pogodovati trgovini ljudima ili se mogu direktno ili indirektno povezati sa trgovinom ljudima poput dječije pornografije i pedofilije, itd. Međutim, ono što se ne smije izgubiti iz vida je da se radi o složenom krivičnom djelu, za čije otkrivanje, razjašnjavanje i dokazivanje je potrebno uključiti sve domaće i međunarodne mehanizme zaštite. Međunarodni problem, kakva je trgovina ljudima, traži i međunarodno reagiranje. Upravo ova činjenica nas upućuje na definiciju koja će nam pojasniti biće složenog krivičnog djela trgovine ljudima i na osnovu koje bi trebali izgrađivati zaštitne mehanizme na nivou pojedinih država. Naime, Protokolom o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno žena i djece (Protokol iz Palerma), uz Konvenciju UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (UNCTOC) iz 2003. godine, propisuje se, složena definicija trgovine ljudima. Ova definicija, data u Protokolu iz Palerma, vrlo je detaljna i višeslojna, kako bi obuhvatila promjenljivu prirodu trgovine, s obzirom na profil žrtava i modus operandi počinioca. U novijem regionalnom pristupu, Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima (Konvencija Vijeća Evrope) proširuje se zaštita iz Protokola iz Palerma, tako da obuhvata unutarnju trgovinu ljudima. Međunarodnim standardima jasno se propisuje da je trgovina ljudima kršenje međunarodnih normi, te obavezuju države članice da poduzimaju učinkovite mjere krivičnog gonjenja počinitelja, mjere zaštite žrtve i preventivne mjere³.

Trgovina ljudima – prepoznavanje i indikatori

Prema odredbama Protokola, “trgovina ljudima” predstavlja i propisana je kao kršenje međunarodnog prava, a njeni konstitutivni elementi propisani su u relevantnim međunarodnim instrumentima. Prva sveobuhvatna definicija data u Protokolu iz Palerma navodi da: “trgovina ljudima” znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba putem prijetnje ili upotrebe sile ili drugih oblika prisile, otmice, prijevare, obmane ili zloupotrebe, zloupotrebe vlasti ili položaja ugroženosti ili davanja ili primanja novčane naknade ili drugih povlastica, kako bi se postigao pristanak osobe, koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja⁴.

Važno je napomenuti da eksploatacija obuhvata, u najmanju ruku, iskorištavanje prostituiranja drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, ropški položaj ili uklanjanje organa. Vrlo značajna stavka ove definicije je i činjenica pozivanja na odredbe Konvencije o pravima djeteta prema kojoj je “dijete” bilo koja osoba mlađa od osamnaest godina.

Generalizacijom na osnovu analize velikog broja istraživanja, mogli bismo zaključiti da su najčešće okolnosti zbog kojih neka osoba postaje žrtava trgovine ljudima otprilike svedene na fenomene kao što su: socijalna isključenost- siromaštvo; nasilje u porodici; nizak stepen obrazovanja ili isključenost iz obrazovnog sistema; zdravstveno stanje (mentalno nedovoljno razvijene osobe, duševno oboljenje, osobe sa fizičkim nedostacima i sl.); odgojna zapuštenost i zanemarenost; bolesti zavisnosti (psihoaktivne supstance i alkohol); uslovi rada; narušeni porodični odnosi i drugi razlozi mogu neku osobu dovesti u povećan rizik od vrbovanja kao što su spol, rasa, dob, etnička pripadnost. Djecu, kao posebno ranjivu kategoriju, mnogo lakše je vrbovati da postanu žrtve trgovine ljudima⁵.

Najčešće okolnosti u kojim se djeca regrutiraju radi trgovine ljudima mogu biti sljedeći: socijalno i ekonomski ugrožena porodica; porodice je iz ruralne sredine koja se oslanja na finansijsku pomoć djece

³ Asistencija žrtvama trgovine ljudima kroz prizmu državnog referalnog mehanizma u Bosni i Hercegovini, Hunčec, S, 2017.

⁴ Rizvo, S., Hunčec, S., Muratbegović, E. (2018). Smjernice o postupanju regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u BiH, Sarajevo, Ministarstvo sigurnosti BiH.

⁵ Ibidem.

koja stasaju za rad; u pitanju su djeca bez roditeljskog staranja, djeca razvedenih roditelja ili djeca koja su usljed ratnih događanja ostala bez jednog ili oba roditelja; djeca su smještena u institucijama; dolaze iz porodice gdje su roditelji na radu u inostranstvu; dolaze iz porodice sa djecom ometenom u psihičkom i fizičkom razvoju; dolaze iz porodice gdje su roditelji zavisnici; dolaze iz porodice bez prijavljenog boravišta (prebivališta), npr. romske i raseljene porodice; djeca iz porodica koje dozvoljavaju kasne izlaske i slične situacije nedovoljnog roditeljskog nadzora⁶.

Indikator predstavlja jedan od nekoliko razloga za vjerovanje da neka osoba može biti potencijalna žrtva trgovine ljudima. Indikatori su pokazatelji kojima se mogu tumačiti posmatranja, činjenice, izjave i druge informacije koje se odnose na osobu za koju se sumnja da je žrtva. Ipak, svi indikatori, koje navodimo u nastavku, nisu prisutni u svim situacijama koje uključuju trgovinu ljudima. Prisustvo ili odsustvo pojedinačnih indikatora ili više njih, ne može niti dokazati niti opovrgnuti postojanje slučaja trgovine jednom osobom. Da bi se to uradilo neophodno je napraviti integralnu procjenu cjelokupne životne situacije osobe za koju sumnjamo da je žrtva trgovine ljudima. Osoba kod koje prepoznajemo nekoliko indikatora ne mora biti u situaciji da je predmet trgovine. Na primjer, kod tražioca azila može se prepoznati više indikatora, a da se ne nalaze u situaciji da su žrtve trgovine ljudima.

Opći indikatori koji ukazuju na problem “trgovine ljudima” najčešće su: povrede koje izgledaju kao da su rezultat fizičkog napada, povrede ili poremećaje tipične za određene poslove ili mjere kontrole ili povrede za koje izgleda da su rezultat primjene mjera kontrole, postoje znakovi zanemarivanja i zlostavljanja djeteta; postojanje znakova da su izloženi nadzoru kretanja (ne smiju otići sa određenog mjesta bez pitanja, prisustvo odraslih osoba u blizini koje ih nadziru i sl.); pravna nevidljivost – nisu upisani u matične knjige rođenih; isključenost iz školskog sistema ili neredovno pohađanje nastave; stalna promjena iskaza; izražavaju negodovanje povodom rada koji obavljaju; navedeni da vjeruju da rade svojom voljom; izloženi su nasilju ili prijetnji nasiljem nad njima, članovima njihovih porodica ili voljenim osobama; pokazuju nepovjerenje prema vlastima; lažno se predstavljaju; strahuju od otkrivanja svog imigracionog statusa; nemaju pri sebi pasoš, ili druge putne ili lične isprave; pronađeni su na lokaciji ili u vezi sa lokacijom koja se najvjerovatnije koristi za eksploataciju ljudi ili dolaze iz mjesta koje je poznato kao mjesto porijekla kod trgovine ljudima; ne poznaju lokalni jezik; ne znaju adresu stanovanja ili posla; dozvoljavaju drugima da govore u njihovo ime kada im se neko obrati direktno; primaju malu ili nikakvu naknadu za rad, ili nemaju pristup svojoj zaradi; rade izuzetno veliki broj sati tokom dugog perioda, nemaju slobodne dane; žive u oskudnim ili nestandardnim uslovima; nemaju pristup medicinskoj njezi i socijalnoj zaštiti; imaju ograničene ili nikakve socijalne interakcije i kontakte ili nemaju pristup roditeljima ili starateljima, svojoj porodici ili drugim ljudima iz svog neposrednog okruženja; nalaze se u stanju zavisnosti od trećih osoba; prisustvo odraslih osoba koji nisu članovi porodice; u kontaktu su sa osobama iz kriminalnog miljea; snalažljivost djeteta koja nije u skladu sa njegovim uzrastom; postupaju kao da su dobili instrukcije od nekog; pokazivanje specifičnih reakcija na traumatska iskustva; život u vanbračnoj zajednici ili prisilnom braku; nemaju prijatelja svog uzrasta izvan mjesta gdje rade; izgledaju preplašeno i ponašaju se na način koji nije u skladu sa tipičnim ponašanjem djece svog uzrasta, pokazuju strah ili anksioznost; putuju bez odraslih lica u pratnji; putuju u grupama, sa licima koji im nisu roditelji ili staratelji; često mijenjaju mjesto boravka; strani državljanin bez riješenog statusa; eksploatacija je organiziranog karaktera (u smislu transporta do mjesta eksploatacije, postojanja organizatora, poslovođe i sl.); provode na ulici veći dio dana, na prometnim lokacijama, bez nadzora roditelja ili staratelja; odjevenost neprimjerena uzrastu ili godišnjem dobu; djeca zatečena kasno noću bez pratnje odraslih na prometnim mjestima; uočljiv poremećaj ponašanja ili pokazivanje znakova zavisnosti o opojnim drogama ili alkoholu; posjeduju mobilni telefon sa kojeg

⁶ Djeca žrtve trgovine ljudima u BiH, Istraživanje o znanju profesionalaca i liste indikatora za prepoznavanje djece žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, Udruženje „Zemlja djece“ Tuzla, (2015).

obavljaju česte i kratke razgovore, nagla promjena raspoloženja nakon telefonskog razgovora; ne raspolažu svojim slobodnim vremenom niti imaju vremena za igru; ilegalno usvajanje⁷.

S druge strane, indikatori tzv. seksualne eksploatacije se svode na: trudnoću i abortus djeteta; povrede nastale usljed seksualne eksploatacije, sumnja na nasilan seks, te spolne bolesti kod djeteta, sumnja na seksualnu aktivnost djece ispod 14 godina starosti; maloljetnički brakovi i vanbračne veze (dobrovoljni i prisilni); prislan, neprimjeren odnos sa trećim, odraslim licima koji nisu članovi porodice, kao i članovima porodice (incest); prisustvo tetovaže sa prepoznatljivim oznakama “pripadništva” grupi (obilježeno dijete); primanje poklona od strane odraslih osoba, posebno onih koji su neuobičajeni za uzrast djeteta; nemaju vlastiti novac; neprimjerena garderoba ili prisustvo garderobe i opreme koja se koristi za seksualni rad u dječijim veličinama; žive ili putuju u grupi, ponekad i sa osobama koje ne govore isti jezik/dijalekat, sličnog ponašanja i odijevanja; znaju svega nekoliko riječi na lokalnom jeziku ili jeziku klijenata i to onih sa seksualnom konotacijom, ograničeno poznavanje lokalnog jezika; seksualizirano i erotizirano ponašanje djeteta.

Kada je u pitanju radna eksploatacija kao vid trgovine ljudima, značajno je ukazati na slijedeće indikatore: rade posao neprimjeren djetetu ili uzrastu djeteta, na neprimjerenom mjestu i/ili u neprimjereno vrijeme; zatečeni sa robom spremnom za prodaju ili sa alatom za rad; oprema za rad je dizajnirana ili prekrojena tako da je mogu koristiti djeca; rade poslove u domaćinstvu, skriveni od šire zajednice u kojoj žive, žive u kolektivnom smještaju, često u degradiranim, neuslovnim prostorima kao što su poljoprivredne i industrijske zgrade ili na istom mjestu gdje rade, te rijetko napuštaju prostorije; nemaju pristup svojoj zaradi; zavise od poslodavca u pogledu zadovoljavanja osnovnih potreba; izloženi su bezbjednosnim mjerama koje su postavljene tako da ih zadrže unutar radnih prostorija; postoje naznake da je prekršeno radno zakonodavstvo, nemaju ugovor o radu (za maloljetnike od 15 do 18 godina starosti); izrazita neuhranjenost i iscrpljenost; obavljaju posao na javnom mjestu, neuobičajenom za dijete.

Organizirano prosjačenje - Indikatori eksploatacije u svrhu prosjačenja i sitnog kriminala: posjedovanje značajnijeg iznosa novca ili drugih dragocjenosti; loš tjelesni izgled (neuhranjeni, malaksali, garderoba ne odgovara uzrastu i polu djeteta niti godišnjem dobu); zatečeni da prose ili u vršenju krivičnog djela; nose oružje; imaju tjelesne nedostatke za koje se sumnja da su posljedice sakaćenja; dijete prenosi ili preprodaje narkotike; učestvovanje u aktivnostima organiziranih kriminalnih grupa; svakodnevno se kreću u velikim grupama i prelaze značajne razdaljine; dio su velike grupe djece koja imaju istog odraslog “staratelja”; skloni su patološkim oblicima ponašanja (droga, alkohol); imaju agresivan i nametljiv stav; nose ispisane molbe za pomoć; odgojna i higijenska zapuštenost djeteta; kretanje u “gangovima” i imaju oznake pripadnosti “gangovima”; pojavljuju se novi oblici kriminaliteta povezani sa “gangovima” (reketiranje, ucjene, novi vidovi vršnjačkog nasilja).

Prisilni brakovi – nalaze se na rubovima klasifikacija trgovine ljudima i ovaj pojavni oblik iskorištavanja se najprije povezuje sa praksama koje imaju obilježja ropstva, a samo ropstvo je duži vremenski period zabranjeno od strane svjetske zajednice. Prisilni brakovi se sastoje u formalnom zaključivanju braka ili uspostavljanju vanbračne zajednice (koja je, inače, izjednačena sa zaključenim brakom), gdje jedna ili obje strane u takvu zajednicu nisu ušle sa punim i slobodnim pristankom, a što je zapravo rezultat fizičke i/ili psihičke prisile. Osobe koje se prisiljavaju na ovakvu vrstu bračnih ugovora su ponekad i maloljetne, uglavnom - ali ne isključivo ženskog spola. Ove osobe se uglavnom prisiljavaju na brak od strane roditelja, bliske rodbine ili prijatelja, odnosno, osobe sa kojom stupaju u prisilni brak. U pravnom smislu ne postoji dovoljno precizna definicija prisilnih brakova kao sastavnog dijela trgovine ljudima, već se radije pribjegava njihovom definiranju kao modernog oblika ropstva. Pojavni oblici takvog ropstva uključuju prodaju, prijevoz ili naslijeđene brakove. Protokol uz Konvenciju UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminala prepoznaje prisilne brakove u svrhe trgovine ljudima pod terminom “prakse slične ropstvu”. Kada je riječ o terminu “prakse slične ropstvu”,

⁷ Djeca žrtve trgovine ljudima u BiH, Istraživanje o znanju profesionalaca i liste indikatora za prepoznavanje djece žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, Udruženje „Zemlja djece“ Tuzla, (2015).

koje obuhvataju prisilne brakove kao oblik trgovine ljudima, njegov sadržaj je dosta ranije određen kroz dodatnu Konvenciju o ukidanju ropstva iz 1956. godine. Prema ovom međunarodnom instrumentu, prakse slične ropstvu uključuju bilo koju instituciju ili praksu gdje je: (a) žena, bez prava da to odbije, obećana ili data u brak na osnovu plaćanja u novcu ili usluzi njezinim roditeljima, starateljima, porodici ili bilo kojoj drugoj osobi ili grupi; (b) suprug žene, njegova porodica, ili rodbina, imaju pravo da tu ženu daju drugoj osobi za primljenu korist ili nešto drugo; (c) žena, nakon smrti njenog muža, zadužena da bude predata drugoj osobi.

U okviru fenomenologije prisilnih brakova javljaju se slučajevi gdje se koristi fizička prisila, psihološko nasilje, obmana, prevara i druge vrste radnji kako bi se žrtva prisilila da stupi u brak sa nekom osobom na ime ugovorene i/ili izvršene isplate, usluge, dogovora ili drugog aranžmana u kojem žrtva nije imala pravo učestvovati ili ga odbiti. U vrlo bliskoj vezi sa prisilnim brakovima su i tzv. "kućna ropstva", kao poseban fenomen koji se sastoji u izrabljivanju i zabrani kretanja najčešće ženskim osobama, koje su eventualno ranije bile uključene u prisilne brakove. Smatra se kako prisilni brakovi predstavljaju težu povredu ljudskih prava, posebno ako se radi o djeci ili maloljetnicima koji su žrtve takvih radnji, jer je poznato kako te ugrožene kategorije nemaju mogućnosti i prava da odbiju takve aranžmane koji se sklapaju na njihovu štetu. Iako postoje brojne predrasude u pogledu navodne pretpostavke kako su prisilni brakovi tipični za određene, vrlo specifične socijalne, religijske ili etničke grupe, ipak je bliže istini činjenica kako se radi o pojavi koja je zastupljena u velikom broju država svijeta i kao takva se nastoji staviti pod kontrolu. Naročito je važno utvrditi aktivnosti organiziranih kriminalnih grupa koje se bave ugov-aranjem i ostvarenjem prisilnih brakova na teritoriji dvije ili više država, posebno jer se radi o takvoj vrsti kriminalnih aktivnosti u kojima dolazi do isplate većih novčanih iznosa na ime ugovorenih brakova i preprodaje djece. Zbog svoje tajnovite prirode, i nemogućnosti ulaska u zajednice unutar kojih se, eventualno dešavaju prakse zaključivanja ili ugovaranja prisilnih brakova vrlo je teško pribaviti bilo kakve podatke o rasprostranjenosti i tipičnim oblicima ovih pojava. To se također odnosi na krivično-pravno tretiranje slučajeva trgovine ljudima koji se vrše ugovaranjem prisilnih brakova, posebno jer je otpor zajednica u kojima se takvi slučajevi dešavaju izrazito veliki uz očitu nespornost na saradnju sa nadležnim institucijama koje se trebaju baviti sprečavanjem i suzbijanjem. U tom smislu, vrlo je važno osigurati punu uključenost nadležnih ustanova socijalnog staranja u kontekstu prepoznavanja i otkrivanja slučajeva prisilnih brakova, provoditi programe upisa djece u matične knjige i druge evidencije, raditi na povećanju svijesti i mijenjanju kulturoloških normi kod stanovništva koje primjenjuje ovakve vrste socijalnih odnosa i dr.

U slučaju otkrivanja ovih slučajeva, od ključnog je značaja žrtvi osigurati smještaj, sigurnost i podršku, raditi sa žrtvom u smislu odgovarajućih terapija i priprema za nastavak postupka i reintegraciji u normalne društvene tokove. Izuzetno je važno imati na umu da su krivično-pravnim obuhvatom prisilnih brakova kao oblika trgovine ljudima stvorene pretpostavke za puni angažman službi i organizacija koje pružaju pomoć i podršku žrtvama ovog oblika trgovine ljudima. Potrebno je trajno unapređivati svijest i znanje o ovom fenomenu, jer se ovaj fenomen percipira kao dobro "pedsoblje" za trgovinu ljudima ili različite oblike eksploatacije. U tom smislu, posebna pažnja treba biti posvećena identificiranju i pružanju podrške svoj djeci koja su pogođena migracijama (djeci migrantima, azilantima, interno raseljenim, nomadima, povratnicima iz procesa readmisije, djeci žrtvama trgovine i slično), kao posebno ranjivoj grupi.

Postupanje nadležnih institucija u slučajevima trgovine ljudima

Uloga predstavnika institucija, ustanova i organizacija, ogleda se u proaktivnom djelovanju i sprovođenju odgovarajućih preventivnih aktivnosti u cilju sprečavanja svih oblika iskorištavanja, te ugrožavanje sigurnosti potencijalnih žrtava trgovine ljudima i/ili preliminarne identifikacije žrtava. Preventivne mjere potrebno je da omoguće da djeca razviju vještine potrebne za koristan život i rad u društvu, i da osiguraju uključenost u obrazovanje i društvene tokove potencijalnim žrtvama trgovine ljudima koje su izložena rizicima. Preventivni programi treba da, kad god je to moguće, budu multisektorski i da doprinosu očuvanju podsticajnog okruženja za život i razvoj potencijalnih žrtava trgovine ljudima bilo da se radi o punoljetnim ili djeci. U ovom segmentu vrlo je važno istaći da je

multisektorski i multidisciplinarni pristup jedan od najvažnijih modusa načina rada svih nadležnih institucija. Prilikom identifikacije potencijalne žrtve trgovine ljudima, evidentno je da zajedničkim radom i saradnjom nadležnih institucija i nevladinih organizacija, moguće je adekvatno asistirati i pružiti pomoć žrtvi trgovine ljudima.

S tim u vezi, postupanje svih nadležnih institucija i nevladinih organizacija, potrebno je da bude multidisciplinarno, te da se unapređuje saradnja predstavnika agencija za sprovedbu zakona, centara za socijalni rad, zdravstvenih institucija (primarna zaštita), u postupanju sa djecom potencijalnim žrtvama trgovine ljudima. Prilikom rada vrlo je važno istaći mobilnost i djelovanje u lokalnim zajednicama, kako preventivnim tako i aktivnostima preliminarne identifikacije⁸. Po prvom prepoznavanju osnovnih indikatora i pokazatelja koji ukazuju na eventualno djelo trgovine ljudima, vrlo je važno da predstavnici nadležnih institucija i nevladinih organizacija budu educirani za postupanje sa potencijalnim žrtvama trgovine ljudima i pružanje adekvatne zaštite i pomoći.

Tabela1 Trgovina ljudima-prioritetne aktivnosti

Prevenција	Rana identifikacija	Prijavlјivanje
Kreiranje politika Kreiranje programa Jačanje kapaciteta institucija Praćenje rada institucija Direktan rad (u zajednici) istraživanje	Procjenu rizika vezanih za sigurnost žrtve, Utvrđivanje dobi žrtve, Utvrđivanje potrebe za smještajem, Obezbjedenje pravne pomoći, Obezbjedenje zdarstvene zaštite/hitma pomoć	Kontaktiranje nadležnih instiucija o postojanju slučaja THB (strani državljani/domaći. Državlјani) Kontaktiranje nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija za obezbjedenje smještaja Kontaktiranje nedlženih organizacija za obezbjedenje transporta

U skladu sa zakonodavstvom predstavnici nadležnih institucija realiziraju niz aktivnosti koje se odnose na prevenciju, zaštitu i asistenciju niza ranjivih kategorija, pa tako i pitanja i ostvarivanja prava i asistenciju žrtvama trgovine ljudima posebno djeci potencijalnim žrtvama. U obavljanju svojih svakodnevnih aktivnosti, predstavnici nadležnih institucija mogu ostvariti kontakt sa osobom za koju će – po bilo kojem osnovu pojma trgovine ljudima ili drugim naznakama da se radi o žrtvi – posumnјati da se radi o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima.

Identifikacija je procedura kojom se utvrđuje da li je osoba bila žrtva trgovine ljudima i nalazila se, odnosno da li se još uvijek nalazi u takvoj situaciji. Identifikacijom djeteta obavezno se pokreće njegova zaštita od strane punoljetne osobe, te zaštita u saradnji sa centrom/službom za socijalni rad, roditeljem ili starateljem. Ukoliko postoji sumnja da se radi o maloljetnoj žrtvi trgovine ljudima, s djetetom će se postupati kao sa žrtvom, dok se ne dokaže suprotno. U slučaju sumnje da se radi o djetetu žrtvi, izuzetno je važno imati na umu činjenicu da je pristanak žrtve djeteta na namjeravanu eksploataciju nevažan, jer dijete nije u stanju da samo donosi ovakve i slične odluke, te se svako postupanje prema djetetu koje sadrži eksploataciju smatra trgovinom ljudima⁹. Neophodno je napomenuti da je identifikacija potencijalnih žrtava kontinuiran proces koji se, po prirodi krivičnog djela trgovine ljudima, dešava u svako doba dana i noći, te je izuzetno važno da predstavnici nadležnih institucija koji prvi dolaze u dodir sa potencijanim žrtvama budu dostupni i spremni za rad 24 sata na dan.

U slučaju osnovane sumnje da se radi o žrtvi trgovine ljudima, a u cilju identifikacije potencijalne žrtve, potrebno je obaviti inicijalni razgovor sa njom. Prije obavljanja ovog razgovora, izuzetno je važno ustanoviti moguću neophodnost ukazivanja medicinske pomoći potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima¹⁰. Kada se radi o maloljetnoj osobi, ovaj razgovor se može obaviti samo uz prisustvo službenika nadležnog centra za socijalni rad. Kada se radi o strancu žrtvi koji ne poznaje neki od zvaničnih jezika, neophodno

⁸ Ruiz, C., Stiplošek, D., Tortel, T., Machova, J., Vudrić, N. (2019) Identifikacija žrtava trgovanja ljudima u zemljama tranzita i odredišta u Europi, Zagreb, Crveni križ.

⁹ Hunček, S., Hasanović, E. (2016), Specifični koraci/intervencije u postupanju nadležnih institucija i organizacija u regionalnim monitoring timovima u situacijama rada sa djecom uključenom u život i/ili rad na ulici u Bosni i Hercegovini, Save the Children.

¹⁰ Hunček, S., Hasanović, E. (2016), Specifični koraci/intervencije u postupanju nadležnih institucija i organizacija u regionalnim monitoring timovima u situacijama rada sa djecom uključenom u život i/ili rad na ulici u Bosni i Hercegovini, Save the Children.

je osigurati prisustvo prevodioca prilikom ovog razgovora. Inicijalni razgovor se obavlja u cilju identifikacije potencijalne žrtve trgovine ljudima, pri čemu se žrtvi postavljaju samo osnovna pitanja koja će omogućiti njenu identifikaciju kao moguće žrtve kojoj je potrebna pomoć. Kada se radi o djetetu ili sumnji da se radi o djetetu, ono će se odmah adekvatno zbrinuti i tretirati kao potencijalna žrtva trgovine ljudima dok se ne uspostave pomenuti uslovi, odnosno dokaže suprotno.

Kada se radi o maloljetnoj osobi, preporučljivo je ovaj razgovor obaviti uz prisustvo dječijeg psihologa ili psihijatra koji u pravilu trebaju biti istog spola kao žrtva. Također je bitno istaći da većina žrtava trgovine ljudima, posebno djece, iz straha od odmazde trgovaca ljudima, straha od roditelja koji mogu biti uključeni u eksploataciju, straha od reakcije okoline i vršnjaka ili čak straha od krivične odgovornosti, najčešće prvobitno poriče činjenicu da je žrtva trgovine, odnosno izbjegava pominjanje okolnosti koje će profesionalce navesti na zaključak da se radi o potencijalnoj žrtvi. U takvim slučajevima treba provesti dovoljno vremena u razgovoru i prikupiti sve raspoložive i što detaljnije informacije na osnovu kojih će se izvršiti identifikacija potencijalne žrtve trgovine. Tokom vođenja obje forme razgovora – inicijalnog i detaljnog razgovora sa potencijalnom žrtvom – potrebno je posebno voditi računa o sljedećih deset principijelnih smjernica za obavljanje razgovora sa žrtvama trgovine ljudima¹¹:

- 1) Dobiti svjestan pristanak o učešću žrtve u cjelokupnom postupku, te se uvjeriti kako žrtva razumije sadržaj i svrhu pitanja, svrhu korištenja informacija, pravo da ne odgovori na pitanje i završi razgovor u svakom trenutku.
- 2) Saslušati i uvažiti procjenu žrtve u odnosu na situaciju u kojoj se nalazi, riziku i sigurnosti.
- 3) Izbjeći ponovno traumatiziranje i sekundarnu viktimizaciju žrtve tako što će se izbjegavati pitanja koja provociraju odgovore sa emotivnim nabojem.
- 4) Biti spreman za hitnu intervenciju i hitno reagirati ukoliko se žrtva nalazi u direktnoj opasnosti.
- 5) Prikupljene podatke iskoristiti na odgovarajući način, tako da od njih svaka pojedinačna žrtva ima korist.
- 6) Nemojte povrijediti žrtvu. Sa žrtvom je potrebno postupati tako da se uvijek ima na umu potencijalna mogućnost da joj se nanese šteta. Razgovor ne treba obavljati ukoliko će to žrtvu, u kratkoročnom ili dugoročnom periodu, dovesti u težu situaciju.
- 7) Prikupiti sve dostupne informacije i na osnovu toga prije obavljanja razgovora izvršiti procjenu rizika u svakom pojedinačnom slučaju.
- 8) Tokom razgovora, upoznati žrtvu sa odgovarajućim službama pravne, socijalne i zdravstvene zaštite, pružiti skrovište, te ne davati obećanja koja se ne mogu ispuniti.
- 9) Prikladno odabrati i pripremiti za rad prevodioca (ukoliko se radi o strancu) i ostale saradnike.
- 10) Osigurati žrtvi anonimnost i povjerljivost, od trenutka prvog kontakta do trenutka kada detalji o slučaju budu objavljeni.

Neki od **prvih oblika pomoći i zaštite** koji bi trebao da pružiti potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima posebno ukoliko se radi o djetetu, a koji u prvom redu zavisi od vizuelnih obilježja ili uočljivih osnovnih indikatora, obuhvaća:

- organiziranje hitne medicinske pomoći
- osiguravanje prijevoza i sigurnog smještaja
- osiguravanje prehrane i odmora
- osiguravanje obavljanja lične higijene
- osiguravanje eventualno potrebne/osnovne obuće i odjeće
- osiguravanje i drugih oblika pomoći zavisno o individualnim potrebama žrtve

Tabela 2 Postupak pružanja pomoći

1.1. Prvi oblik pomoći potencijalnoj žrtvi	<ul style="list-style-type: none">- organiziranje hitne medicinske pomoći- osiguravanje prijevoza i sigurnog smještaja- osiguravanje prehrane i odmora- osiguravanje obavljanja lične higijene
--	---

¹¹ Rizvo, S. i dr., (2015). Vodič za multidisciplinarnu saradnju u procesu, rehabilitacije, resocijalizacije, reintegracije i repatrijacije žrtava trgovine ljudima u BiH, Sarajevo, Ministarstvo sigurnosti BiH.

	<ul style="list-style-type: none">- osiguravanje eventualno potrebne/osnovne obuke i odjeće- osiguravanje i drugih oblika pomoći zavisno o individualnim potrebama žrtve
1.2. Zadatak ili obaveze koje poduzimaju predstavnici nadležnih institucija	<ul style="list-style-type: none">- dolazak na mjesto identifikacije te pružanje prvih oblika pomoći i zaštite identifikovanim žrtvama trgovine ljudima;- inicijalni razgovor sa žrtvom odmah po identifikaciji te informisanje žrtve o pravu na korištenje programa pomoći i zaštite;- popuniti i upoznati žrtvu sa Obrascem informiranosti stranke o dostupnom programu pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima ;- prijevoz i smještaj žrtve u privremeni prihvatni smještaj;- pružanje pomoći i zaštite žrtvi do zbrinjavanja u sigurnom smještaju;- prijevoz žrtve u sigurni smještaj ukoliko žrtva prihvati ponuđeni program pomoći i zaštite

Ukoliko je evidentirana sumnja da je maloljetna osoba potencijalna žrtva trgovine ljudima, obaveza je o tome - bez odlaganja – obavijestiti centar za socijalni rad i/ili službu socijalne zaštite. Sve ovlaštene organizacije, institucije i pojedinci imaju obavezu da obavijeste centar za socijalni rad ukoliko postoji sumnja da je dijete zlostavljano ili zanemareno na bilo koji način. Obaveza prijavljivanja postoji čak i ako osoba koja prijavljuje, sama može u tom trenutku pomoći djetetu. Onaj ko sumnja da je dijete potencijalna žrtva trgovine ljudima, nema obavezu da samostalno istražuje ovaj problem kako bi potvrdio ili opovrgnuo svoje sumnje. Njegove/njene obaveze su ograničene na komunikaciju sa službom socijalne zaštite. Prijava ili informacija o žrtvi trgovine ljudima mogu biti dostavljeni centru za socijalni rad pismenim, usmenim, telefonskim ili elektronskim putem.

U slučaju prijema prijave, odnosno u slučajevima kada je centar za socijalni rad i/ili služba socijalne zaštite primio informaciju o mogućoj žrtvi, obavezan je da izvrši procjenu koju vrši s nadležnom službom, kojoj je obavezan dostaviti sve informacije koje su zaprimljene. Kada se radi o maloljetnicima, ukoliko postoji sumnja da se radi o žrtvi trgovine ljudima, s djetetom će se postupati kao sa žrtvom, dok se ne dokaže suprotno. U slučaju sumnje da se radi o djetetu žrtvi izuzetno je važno imati na umu činjenicu da je „pristanak“ žrtve djeteta na namjeravanu eksploataciju nevažan, jer se radi o djetetu koje nije u stanju da samo donosi ovakve i slične odluke¹².

Postupanje po prvoj identifikaciji

U skladu na zakonodavstvom u vezi krivičnih djela trgovine ljudima, propisana je dužnost prijavljivanja koja se odnosi na sve situacije tokom kojih ovlaštene službene osobe ili državni službenici u obavljanju svojih dužnosti saznaju da je počinjeno krivično djelo trgovine ljudima i druga krivična djela propisana u krivičnim zakonima.

Obzirom na navedeno, nadležni organ koji je primio prijavu potrebno da prikupi osnovne informacije o situaciji u kojoj je potencijalna žrtva trgovine ljudima primijećena, posebno predstavnici nadležnih agencija za sprovedbu zakona i centara/službi za socijalnu zaštitu/rad, te da informacije dostavi nadležnom tužilaštvu na daljnje postupanje, i to:

- 1) mjesto, odnosno adresa na kojoj je potencijalna žrtva trgovine ljudima primijećena;
- 2) starost potencijalne žrtva trgovine ljudima ili uzrast djeteta i stanje u kome se nalazi – kako izgleda, opis odjeće/obuće koju nosi i druge karakteristike/specifičnosti u vezi sa izgledom;
- 3) aktivnosti/okolnosti u kojima je potencijalna žrtva trgovine ljudima primijećena;
- 4) da li je potencijalna žrtva trgovine ljudima dijete, pod nadzorom odrasle osobe i, ukoliko jeste, kako izgleda odrasla osoba, kako se ponaša tj. kakve aktivnosti ona obavlja;

¹². Sorrentino, L. (2017), Kratak vodič i indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini ICMPD; Lowres, E., Human trafficking indicators, UNODC

- 5) druge okolnosti za koje smatra da mogu biti od značaja za adekvatnu procjenu daljnjeg postupanja.

Prvi kontakt sa potencijalnom žrtve trgovine ljudima, nakon izlaska na teren u cilju prikupljanja osnovnih informacija, potrebno je da omogući početnu procjenu stanja i drugih okolnosti relevantnih za pružanje adekvatne zaštite potencijalne žrtve trgovine ljudima a sve u saradnji sa drugim nadležnim institucijama u obezbjeđenju adekvatne zaštite. Prilikom prvog kontakta sa potencijalna žrtva trgovine ljudima ukoliko se radi o djetetu, ovlašteno službeno lice potrebno je da nastoji da uspostavi odnos povjerenja. Potrebno je da se predstavi, da mu objasni razloge za razgovor, kao i šta će se desiti nakon obavljenog razgovora.

Ukoliko je dijete zatečeno sa odraslom osobom, službeno lice će provjeriti, odnosno utvrditi identitet te osobe i sa njom posebno obaviti razgovor kako bi, prije svega, provjerilo/utvrdilo slijedeće:

- 1) podaci o prebivalištu/boravištu,
- 2) drugi podaci o pravnom statusu (državljanstvo, boravišna dozvola, da li se lice nalazi u policijskoj evidenciji, itd.),
- 3) odnos sa djetetom (ili drugom uključenom djecom),
- 4) da li su odrasloj osobi ugroženi sigurnost i zdravlje?
- 5) da li postoje pokazatelji da je odrasla osoba pod prismotrom ili žrtva krivičnog djela ili prekršaja?
- 6) da li ima pokazatelja da ta osoba iskorištava djecu za vršenje krivičnih djela ili prekršaja i dr.?

Na osnovu razgovora sa potencijalna žrtva trgovine ljudima- djetetom, opservacije opšteg stanja djeteta i okruženja u kome se nalazi, službeno lice na terenu procjenjuje:

- 1) da li se radi o djetetu uključenom u život i rad na ulici?
- 2) da li se dijete nalazi u riziku po zdravlje i razvoj?
- 3) da li je djetetu potrebna medicinska pomoć?
- 4) da li je djetetu potrebno osigurati sigurnost?
- 5) da li okolnosti ukazuju na postojanje krivičnog djela ili prekršaja?
- 6) da li je potrebno odmah obavijestiti centar za socijalni rad?
- 7) da li je centar za socijalni rad prethodno postupao i imao saznanja o navedenom djetetu i porodici?

Podaci koji se prikupljaju tokom prvog kontakta sa djetetom koje je uključeno u život i/ili rad na ulici i od drugih službenih lica, stručnjaka, građana koji imaju saznanja i iz dokumentacije su sljedeći:

- 1) Identifikacioni podaci
- 2) Karakteristike i stanje djeteta
- 3) Podaci o roditeljima ili drugim starateljima:
 - a. sa kim dijete živi,
 - b. ko se stara o njemu,
 - c. gdje su trenutno roditelji/staratelji
- 4) Karakteristike roditelja/ staratelja
- 5) Podaci o porodici: struktura i funkcionisanje, prihodi, zaposlenost, stambena situacija, odnos sa zajednicom i resursi zajednice, posebno pokazatelji siromaštva, socijalne izolacije, diskriminacije i marginalizacije (ranija socijalna anamneza)
- 6) Posebne okolnosti:
 - a. okolnosti u kojima je dijete zapaženo na ulici aktuelno i u prošlosti
 - b. prisustvo i karakteristike druge djece na ulici i u kući,
 - c. uočljivo iskazivanje odgovornosti djeteta za drugu djecu ili odrasle,
 - d. ko je djetetova osoba od povjerenja?
 - e. aktuelni i prethodni kontakt djeteta sa socijalnim službama i organizacijama civilnog društva.

Prilikom prvobitne procjene sigurnosti i rizika kojima je dijete izloženo u situaciji uključenosti u život i rad na ulici potrebno je utvrditi slijedeće:

- da li postoje faktori koji trenutno ugrožavaju sigurnost djeteta?
- kojim neposrednim rizicima je dijete izloženo?

- da li je neko i ko je odgovoran za dovođenje djeteta u opasnu situaciju, da li je ta osoba/osobe prisutna ili u blizini?
- koja intervencija može da osigura sigurnost djeteta?
- u kom pravcu je potrebno voditi daljnju procjenu?

Sve navedene informacije i pokazatelji koje se prikupljaju od strane nadležnih agencija za sprovedbu zakona i centara za socijalni rad i/ili drugih ovlaštenih službenih osoba, državnih službenika, zdravstvenih radnika, nastavnika, vaspitača, i drugih osoba koje su ovlaštene ili dužne da pružaju zaštitu i pomoć maloljetnim osobama, a koji su tokom obavljanja svojih dužnosti, došli do saznanja i/ili informacije da je počinjeno krivično djelo trgovine ljudima i druga krivična djela, potrebno je da poduzimaju sve mjere i aktivnosti u cilju postupanja u najboljem interesu djeteta i obezbjeđenju potrebne zaštite¹³.

Prilikom odgovora na potrebe žrtve, potrebno je stvoriti te prilagoditi programe pomoći i zaštite u skladu s lokalnim kontekstom, aktivnostima i kapacitetima relevantnih institucija i organizacija.

Tabela 3 Program pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima-potrebe žrtava

		Potrebe žrtava trgovine ljudima				
		Vrsta pomoći/potrebe	Strane žrtve		Domaće žrtve	
			Odrasli	djeca	odrasli	djeca
Aktivacija pomoći	Nakon identifikacije	Sigurnost	X	X	X	X
		Stanovanje/sigurna smještaj	X	X	X	X
		Psihološka prva pomoć	X	X	X	X
		Higijena	X	X	X	X
		Hrana/odjeća	X	X	X	X
		Hitne medicinske potrebe	X	X	X	X
		informacije	X	X	X	X
		Stratelj u posebnom slučaju		X		X
		prevoz	X	X	X	X
		prevoditelj	X	X		
	Kratkoročno	Prikladna hrana i odjeća	X	X	X	X
		Kontakt sa porodicom	X	X	X	X
		Medicinska pomoć	X	X	X	X
		Pravni savjeti	X	X	X	X

¹³ Hunčec, S, Hasanović, E. (2016), Specifični koraci/intervencije u postupanju nadležnih institucija i organizacija u regionalnim monitoring timovima u situacijama rada sa djecom uključenom u život i/ili rad na ulici u Bosni i Hercegovini, Save the Children

ZAKLJUČAK

Nadležne institucije i nevladine organizacije koje u skladu sa domaćim zakonodavstvom poduzimaju aktivnosti u vezi trgovine ljudima posebno djecom, dužni su da razmjenjuju sve raspoložive informacije o identificiranim i/ili potencijalnim žrtvama i svjedocima žrtvama radi pružanja pomoći i zaštite, prikupljanja statističkih podataka, izrade odgovarajućih izvještaja i informacija i drugih potreba od značaja za rješavanje slučajeva trgovine ljudima. Razmjena informacija čini osnovu za razvijanje funkcionalnih veza između uključenih institucija, a sve u cilju izrade i sprovođenja odgovarajućih programa zaštite i upućivanja žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima.¹⁴

Potrebno je trajno unapređivati svijest i znanje o različitim oblicima iskorištavanja i zloupotrebi djece, jer se ovaj fenomen percipira kao dobro "pedsoblje" za trgovinu ljudima ili različite oblike eksploatacije. U tom smislu, posebna pažnja treba biti posvećena identificiranju i pružanju podrške svoj djeci koja su pogođena migracijama (djeci migrantima, azilantima, interno raseljenim, nomadima, povratnicima iz procesa readmisije, djeci žrtvama trgovine i slično), kao posebno ranjivoj grupi.

S obzirom na to da su u referalni mehanizam uključene institucije i organizacije koje mogu imati saznanje ili osnove sumnje o potencijalnim žrtvama ili svjedocima žrtava trgovine ljudima ili su one već identificirane, zavisno od situacije se razmjenjuju informacije i iskustva o načinu vođenja ovakvih slučajeva. Ove informacije se razmjenjuju isključivo u cilju izrade programa zaštite i upućivanja žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima, pri tome se ovdje govori isključivo o aktivnostima mjera zaštite i asistencije žrtvama, te da se to ne odnosi na operativne aktivnosti koje su u nadležnosti tužilaštava i policije. Osnovni cilj je kvalitetna asistencija žrtvama trgovine ljudima posebno djeci žrtvama, što se ogleda na jedan način u razvijanju sistema funkcionalnih veza između nadležnih institucija koje čine referalni mehanizam. Funkcionalne veze između nadležnih institucija ogledaju se u definiranju standardnih procedura, vrsti i sadržaju informacija koje se razmjenjuju, te načinu na koje se realiziraju ove aktivnosti.

Uspješnost rada nadležnih institucija u asistenciji žrtvama trgovine ljudima može se pratiti dvojako, i to sa aspekta broja prepoznatih potencijalnih žrtava trgovine ljudima, gdje se posebna pažnja u mjerenju uspješnosti ogleda u realiziranim aktivnostima odnosno poduzetim intervencijama ili oblicima pomoći, a kako je navedeno u tabeli.

Drugi aspekt mjerenja uspješnosti se ogleda u preventivnim aktivnostima, koje se realiziraju sa ostalim predstavnicima nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija, u smanjenju broja asistiranih žrtava, odnosno u realizaciji aktivnosti vezano za rano prepoznavanje i adekvatno djelovanje u tom segmentu, ali komparativno u određenom vremenskom periodu.

Prilikom odgovora na potrebe žrtve, potrebno je stvoriti te prilagoditi programe pomoći i zaštite u skladu s lokalnim kontekstom, aktivnostima i kapacitetima relevantnih institucija i organizacija.

LITERATURA

1. Ruiz, C., Stiplošek, D., Tortel, E., Machova, J., Vudrić, N. (2019). Identifikacija žrtava trgovanja ljudima u zemljama tranzita i odredišta u Europi, Zagreb, Crveni križ,
2. Rizvo, S., Hunček, S., Muratbegović, E. (2018). Smjernice o postupanju regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u BiH, Sarajevo, Ministarstvo sigurnosti BiH
3. Rizvo, S. i dr., (2015) Vodič za multidisciplinarnu saradnju u procesu, rehabilitacije, resocijalizacije, reintegracije i repatrijacije žrtava trgovine ljudima u BiH, Sarajevo, Ministarstvo sigurnosti BiH

¹⁴ Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 66/07), član 5. (Pravila razmjene)

4. Hunčec, S, Hasanović, E, (2016). Specifični koraci/intervencije u postupanju nadležnih institucija i organizacija u regionalnim monitoring timovima u situacijama rada sa djecom uključenom u život i/ili rad na ulici u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, Save the Children
5. Hunčec, S, (2017). Asistencija žrtvama trgovine ljudima kroz prizmu državnog referalnog mehanizma u Bosni i Hercegovini, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
6. Djeca žrtve trgovine ljudima u BiH, Istraživanje o znanju profesionalaca i liste indikatora za prepoznavanje djece žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, Udruženje „Zemlja djece“ Tuzla, (2015)
7. Sorrentino, L. (2017). Kratak vodič i indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini ICMPD,
8. Lowres, E., Human trafficking indicators, UNODC
9. Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 66/07),

CHILDREN OF POTENTIAL VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING - RECOGNITION AND IDENTIFICATION

MA Samira Hunčec
Ministry of Security Bosnia and Herzegovina
hunceck70@gmail.com

Abstract: *Trafficking in human beings not only affects the individual who is the object of committing a crime, but also has negative effects on the social and economic aspects of modern society, which is agreed by many authors who describe this phenomenon. Today, it involves several criminal acts of execution, the most important of which are: recruiting, transporting, transferring, hiding or accepting persons, using force, kidnapping, fraud and deceit, coercion, abuse of force, giving or receiving money or some other benefit to manage to another person for the purpose of exploitation.*

In the past, most of the activities aimed at investigating trafficking offenses have focused on cases of sexual exploitation. It is currently necessary to intensify activities on the investigation and prosecution of criminal offenses of trafficking in human beings for the purpose of forced labor, organized forced begging, arranged marriages as well as criminal offenses that may favor trafficking in human beings. In a more recent regional approach, the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (Council of Europe Convention) extends protection under the Palermo Protocol to include internal trafficking in human beings. International standards clearly stipulate that trafficking in human beings is a violation of international norms, and oblige member states to take effective measures to prosecute perpetrators, protect victims and take preventive measures.

The most common circumstances in which children are recruited for human trafficking may be as follows: socially and economically disadvantaged family; the family is from a rural area that relies on the financial assistance of children who are ready for work; these are children without parental care, children of divorced parents or children who have lost one or both parents as a result of the war; children are placed in institutions; come from a family where the parents are working abroad; come from a family with children with mental and physical disabilities; come from a family where the parents are addicted; come from a family without a registered residence (residence).

In the event that these cases are detected, it is crucial to provide the victim with accommodation, safety and support, to work with the victim in terms of appropriate therapies and preparations for the continuation of the procedure and reintegration into normal social flows.

Keywords: *children, sexual exploitation, protection, assistance, identification, referral mechanism.*